

Correctievoorschrift VWO

2010

tijdvak 1

Latijn

tevens oud programma

Latijn

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-09.0313, 31 maart 2009, zie www.examenblad.nl).

Deze regeling blijft ook na het aantreden van het College voor Examens van kracht.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de *Regeling beoordeling centraal examen* van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 74 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 De onder '2 Algemene regels' geformuleerde bepalingen met betrekking tot een vraag zijn mutatis mutandis ook van toepassing op een kolon.
- 2 Bij de beoordeling van een essayvraag geldt dat, indien het maximum aantal woorden is overschreden, hiervoor geen punt(en) in mindering wordt/worden gebracht.
- 3 Bij de beoordeling van de vertaling moet de score 0 worden toegekend indien in een kolon een zeer ernstige fout is gemaakt; deze score kan niet worden gecompenseerd door de juiste weergave van de rest van het kolon.

- 4 Indien bij de vertaling een aantekening is genegeerd en indien dit heeft geleid tot een onjuiste weergave van het desbetreffende tekstelement, één scorepunt / meerdere scorepunten in mindering brengen, afhankelijk van de zwaarte van de fout en het maximum van het desbetreffende kolon.
- 5 Indien bij de vertaling van een kolon een Latijns woord niet is vertaald en dit woord niet van essentieel belang is voor de betekenis van dit kolon, één scorepunt in mindering brengen, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

4.1 Beoordelingsmodel voor de vragen

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt één punt toegekend.

Tekst 1

1 maximumscore 1

zij liever wil dat ik tegen haar optreed.
Of woorden van overeenkomstige strekking.

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer als antwoord is gegeven 'Als zij liever wil dat ik (op die strenge manier en wijze) tegen haar optreed'.

2 maximumscore 1

Door iemand anders / een van haar voorouders in zijn plaats te laten spreken.

3 maximumscore 2

- temeritas (regel 17) 1
- libido (regel 17) 1

4 maximumscore 1

Clodia vormt (met haar gedrag) een smet op de hoogstaande reputatie van haar familie.
Of woorden van overeenkomstige strekking.

5 maximumscore 1

alieno (regel 9)

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Tekst 2

6 maximumscore 1

argumentatio

Opmerking

Niet fout rekenen: refutatio.

7 A

8 maximumscore 1

Cicero wil de rechters er op deze wijze van overtuigen dat Licinius nooit aan een criminele daad / vergiftiging zou meewerken.

Of woorden van overeenkomstige strekking.

9 maximumscore 2

- a. Clodia 1
- b. Omdat Clodia daar / in de Senische baden een hinderlaag wilde leggen om Licinius (op heterdaad) te kunnen betrappen / Omdat Clodia dacht dat ze Licinius daar gemakkelijk zou kunnen betrappen 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

10 maximumscore 2

- Dan was er geen verdenking geweest, 1
- omdat Clodia en Caelius dik bevriend waren / omdat er geen sprake was van een breuk tussen Clodia en Caelius 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

11 maximumscore 2

- a. Het gegeven dat de slaven van Clodia niet naar het huis van Caelius gingen (maar naar de Senische baden) / dat de slaven van Clodia naar de Senische baden gingen 1
- b. Cicero wil aannemelijk maken dat Clodia de beschuldigingen uit wraak heeft geuit 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

Opmerking

Bij b. niet fout rekenen wanneer als antwoord is gegeven 'Cicero wil aannemelijk maken dat Caelius onschuldig is'.

12 maximumscore 2

- a. De bijzin in het Latijn die begint met cum is in de vertaling met een hoofdzin weergegeven (De slaven brachten ...) 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

- b. rem totam (et) maleficium (regel 11) 1

Vraag	Antwoord	Scores
13	maximumscore 3	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. Een oratio invectiva is een redevoering die tot doel heeft om een bepaalde persoon (of zaak) (met alle mogelijke middelen) naar beneden te halen • b. Clodia wordt hier voorgesteld als een goedkope hoer (en dat past bij de karaktermoord op Clodia door Cicero) 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking	
	<ul style="list-style-type: none"> • c. potens quadrantaria (regel 21) 	1
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Bij c. alleen een scorepunt toekennen, wanneer beide Latijnse woorden juist zijn.</i>	
14	maximumscore 1	
	Het moment waarop de aanklager(s) het woord voerde(n). Of woorden van overeenkomstige strekking.	
15	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. (istos praeclaros testes) sine nomine (regel 31) • b. Hij benadrukt dit nogmaals om te suggereren dat er helemaal geen mannen als getuigen in het badhuis zijn geweest / om het vage en dus weinig overtuigende karakter van de beschuldiging te onderstrepen 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
16	maximumscore 1	
	Hier wordt het woord provincia gebruikt om een taak/opdracht aan te geven die bestaat uit het zich verstoppen in een badhuis (en dat is geen officiële overheidsfunctie). Of woorden van overeenkomstige strekking.	
17	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. De juryleden/rechters/toehoorders • b. De aanklagers / Herennius en Clodia 	1 1
18	maximumscore 2	
	Zo maar / Op goed geluk / Zonder nadenken te voorschijn springen wijst juist niet op zelfbeheersing/bedachtzaamheid. Of woorden van overeenkomstige strekking.	
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Wanneer in het antwoord slechts op één van beide citaten is ingegaan, één scorepunt toekennen.</i>	

Tekst 3

19 maximumscore 1

In beide gevallen Catullus zelf / Catullus / de schrijver van het gedicht.
Of woorden van overeenkomstige strekking.

20 maximumscore 3

- a. nec (puella) nolebat (regel 7) 1
- b. (quae) fugit (regel 10) 1
- invitam (regel 13) 1

21 maximumscore 1

(cum ventitabas quo) puella ducebat (regel 4)

22 maximumscore 1

De poetae novi waren dichters die hun eigen gevoelsleven in gedichten beschreven. (Catullus beschrijft in dit gedicht ook zijn persoonlijke gevoelens.)

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer als antwoord is gegeven 'De poetae novi schreven korte gedichten (en dit is ook een kort gedicht)'.

Tekst 4

23 maximumscore 3

- a. Een homo novus was iemand die als eerste van zijn familie de hoogste ambten bekleedde 1
- b. Twee van de volgende drie antwoorden: 2
 - Als homo novus zorgt hij voor roem voor zijn nageslacht
 - Als homo novus zorgt hij voor roem voor zijn voorouders
 - Als homo novus kan hij door eigen prestaties/kwaliteiten uitblinken

Of woorden van overeenkomstige strekking.

4.2 Beoordelingsmodel voor de vertaling

Opmerkingen vooraf

- 1 *Een praesens historicum mag zowel met een onvoltooid tegenwoordige tijd als met een onvoltooid verleden tijd worden vertaald.*
- 2 *Voor een tijdfout één scorepunt in mindering brengen wanneer deze fout niet van essentieel belang is voor de betekenis van het kolon, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.*
- 3 *Wanneer een imperfectum met een onvoltooid tegenwoordige tijd is vertaald, steeds opnieuw aanrekenen tot een maximum van in totaal drie punten.*

Kolon 24

24 maximumscore 2

Includuntur in carcerem condemnati.

De (ter dood) veroordeelde scheepskapiteins werden in de gevangenis opgesloten / Nadat de scheepskapiteins veroordeeld waren, werden ze in de gevangenis opgesloten / Men sloot / Ze sloten de veroordeelde scheepskapiteins in de gevangenis op.

includo elke andere betekenis dan 'opsluiten' of een synoniem daarvan 0
carcer elke andere betekenis dan 'gevangenis' of een synoniem daarvan 0
condemno elke andere betekenis dan 'veroordelen' of een synoniem daarvan 0

Kolon 25

25 maximumscore 1

Supplicium constituitur in illos;

De dag van de terechtstelling werd voor hen bepaald/vastgesteld / Men stelde / Ze stelden voor hen de dag van de terechtstelling vast;

Niet fout rekenen: De dag van hun terechtstelling werd vastgesteld

Kolon 26

26 maximumscore 1

sumitur de miseris parentibus nauarchorum:

er werd een meedogenloze behandeling gegeven aan de ongelukkige ouders van de scheepskapiteins / men gaf / ze gaven een meedogenloze behandeling aan de ongelukkige ouders van de scheepskapiteins:

sumitur hij gaf 0

Vraag	Antwoord	Scores
Kolon 27		
27	<p>maximumscore 2 prohibentur adire ad filios, zij werden verhinderd naar hun zoon(s) te gaan / er/het werd hun verboden naar hun zoon(s) te gaan / hun zoon(s) te bezoeken / men verhinderde / ze verhinderden hen naar hun zoon(s) te gaan,</p> <p>Niet fout rekenen: het werd verboden hun zoon(s) te bezoeken Niet fout rekenen: filios kind(eren) prohibentur vertaald als futurum / futurum exactum prohibeo elke andere betekenis dan '(ver)hinderen/verbieden' of een synoniem daarvan adeo elke andere betekenis dan 'gaan naar / bezoeken' of een synoniem daarvan</p>	<p>0</p> <p>0</p> <p>0</p>
Kolon 28		
28	<p>maximumscore 2 prohibentur liberis suis cibum vestitumque ferre. (en) zij werden verhinderd / er/het werd hun verboden eten/voedsel en kleren/kleding naar/aan/voor hun kind(eren) te brengen / men verhinderde / ze verhinderden hen eten en kleren naar hun kind(eren) te brengen.</p> <p>Niet fout rekenen: het werd verboden eten en kleren naar hun kind(eren) te brengen Niet fout rekenen: liberi zoon(s) prohibentur vertaald als futurum / futurum exactum Wanneer ook in kolon 27, hier niet meer aanrekenen. prohibeo elke andere betekenis dan '(ver)hinderen/verbieden' of een synoniem daarvan Wanneer ook in kolon 27, hier niet meer aanrekenen. liberi elke andere betekenis dan 'kinderen/zoons' of een synoniem daarvan liberis suis niet vertaald als dativus</p>	<p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p>
Kolon 29		
29	<p>maximumscore 2 Patres hi (kolon 30) iacebant in limine; Deze vaders lagen op/bij de drempel (van de gevangenis);</p> <p>Niet fout rekenen: Deze vaders waren bedrukt bij de drempel Niet fout rekenen: wanneer hi vertaald is bij videtis (kolon 30): De vaders die jullie hier zien Patres hi niet vertaald als onderwerp van iacebant iacebant niet vertaald als vorm van iaceo</p>	<p>0</p> <p>0</p>

Vraag	Antwoord	Scores
<p>Kolon 30 30 maximumscore 1 quos videtis, die jullie zien,</p>		
<p>Kolon 31 31 maximumscore 2 matresque miserae pernoctabant ad ostium carceris (en) de ongelukkige moeders brachten de nacht door bij de deur/ingang van de gevangenis</p>		
	<p>carcer elke andere betekenis dan ‘gevangenis’ of een synoniem daarvan Wanneer ook in kolon 24, hier niet meer aanrekenen.</p>	0
<p>Kolon 32 32 maximumscore 2 ab extremo conspectu liberum exclusae, afgehouden / omdat/nadat ze afgehouden waren/werden / omdat men/ze hen had/hadden afgehouden / men/ze hen afhield/afhielden van de laatste aanblik van hun kind(eren),</p>		
	<p>Niet fout rekenen: liberum van hun zoon(s) ab door</p>	0
	<p>liberi elke andere betekenis dan ‘kinderen/zoons’ of een synoniem daarvan</p>	0
	<p>Wanneer ook in kolon 28, hier nogmaals aanrekenen tot een maximum van drie scorepunten.</p>	
<p>Kolon 33 33 maximumscore 2 quae nihil aliud orabant die niets anders smeekten/vroegen</p>		
	<p>Niet fout rekenen: vertaald als hoofdzin (Zij smeekten niets anders)</p>	
	<p>Niet fout rekenen: aliud niet vertaald</p>	
	<p>quae niet vertaald als verwijzend naar matres (kolon 31)</p>	0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 34

34 maximumscore 2

nisi ut filiorum suorum postremum spiritum ore excipere liceret.
 behalve dat het (hun) geoorloofd/mogelijk was / zou zijn aanwezig te zijn /
 ze aanwezig mochten zijn bij het uitblazen van de laatste adem van hun
 (eigen) zonen/zoon.

Niet fout rekenen: **filiorum suorum** van hun kind(eren)

Niet fout rekenen: behalve dat het geoorloofd was aanwezig te zijn bij hun
 zonen bij het uitblazen van de laatste adem

licet elke andere betekenis dan 'het is geoorloofd/mogelijk' of een
 synoniem daarvan

0

Kolon 35

35 maximumscore 1

Aderat ianitor carceris (kolon 36 en 37) lictor Sextius,
 Lictor Sextius was aanwezig, de cipier / portier van de gevangenis / Als
 cipier / portier van de gevangenis was lictor Sextius aanwezig,

Niet fout rekenen: de portier van de gevangenis was aanwezig, lictor
 Sextius

carcer elke andere betekenis dan 'gevangenis' of een synoniem daarvan
 Wanneer ook in kolon 24 en/of 31, hier niet meer aanrekenen.

0

Kolon 36

36 maximumscore 1

carnifex praetoris,
 (als) (de) beul van de stadhouder,

carnifex elke andere betekenis dan 'beul' of een synoniem daarvan

0

Kolon 37

37 maximumscore 1

mors terrorque sociorum et civium Romanorum,
 (de/een) gevaarlijke kwelgeest van de (Romeinse) bondgenoten en
 Romeinse burgers / van de Romeinse bondgenoten en (Romeinse)
 burgers,

Niet fout rekenen: **Romanorum** van de Romeinen

Vraag	Antwoord	Scores
38	<p>Kolon 38 maximumscore 2 cui (kolon 39) certa merces comparabatur voor wie een zekere winst voortvloeiende</p> <p>Niet fout rekenen: vertaald als hoofdzin (Voor hem vloeiende een zekere winst voort) cui niet vertaald als verwijzend naar lictor Sextius</p>	0
39	<p>Kolon 39 maximumscore 1 ex omni gemitu doloreque uit elke zucht / elk gejammer en (elk) verdriet</p>	
40	<p>Kolon 40 maximumscore 2 “Ut adeas, tantum dabis; “Om naar je zoon te gaan / Om je zoon te bezoeken / opdat je naar je zoon gaat, betaal je zoveel;</p> <p>Niet fout rekenen: Ut adeas zodat je kunt gaan naar / zodat je gaat naar / zou kunnen gaan naar ut elke andere betekenis dan ‘opdat / om te / zodat’ adeo elke andere betekenis dan ‘gaan naar / bezoeken’ of een synoniem daarvan Wanneer ook in kolon 27, hier nogmaals aanrekenen tot een maximum van drie scorepunten.</p>	0 0
41	<p>Kolon 41 maximumscore 2 ut cibum tibi vestitumque intro ferre liceat, tantum.” opdat het je is toegestaan/geoorloofd eten/voedsel en kleren/kleding naar binnen te brengen / opdat je eten en kleren naar binnen mag brengen / om eten en kleren naar binnen te mogen brengen, (betaal je) zoveel.”</p> <p>Niet fout rekenen: ut tibi ferre liceat zodat je mag brengen ut elke andere betekenis dan ‘opdat / om te / zodat’ of een synoniem daarvan licet elke andere betekenis dan ‘het is toegestaan/geoorloofd’ of een synoniem daarvan Wanneer ook in kolon 34, hier nogmaals aanrekenen tot een maximum van drie scorepunten.</p>	0 0

Vraag	Antwoord	Scores
<p>Kolon 42 42 maximumscore 1</p>	<p>Nemo recusabat. Niemand weigerde.</p>	
<p>Kolon 43 43 maximumscore 2</p>	<p>“Quid? Ut uno ictu securis afferam mortem filio tuo, quid dabis?” “Hoe denk je over het volgende? Wat/hoeveel zul je geven/betalen / geef/betaal je, opdat ik met één slag van de bijl je zoon ter dood breng / de dood aandoe / Wat betaal je om met één slag van de bijl je zoon te doden?”</p>	
	<p>Niet fout rekenen: Ut afferam mortem zodat ik dood ut elke andere betekenis dan ‘opdat / om te / zodat’ of een synoniem daarvan uno ictu niet vertaald als ablativus ictus elke andere betekenis dan ‘slag’ of een synoniem daarvan affero mortem elke andere betekenis dan ‘ter dood brengen / de dood aandoen / doden’ of een synoniem daarvan</p>	<p>0 0 0 0</p>
<p>Kolon 44 44 maximumscore 2</p>	<p>Etiam ob hanc causam pecunia lictori dabatur. Zelfs/Ook om deze/die reden/zaak / hiervoor/daarvoor werd geld aan de lictor gegeven / gaf men / gaven ze geld aan de lictor.</p>	
<p>Kolon 45 45 maximumscore 1</p>	<p>O magnum atque intolerandum dolorem! (O / Wat een) groot en on(ver)draaglijk verdriet!</p>	
<p>Kolon 46 46 maximumscore 2</p>	<p>Non vitam liberum, sed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur parentes. (De) ouders werden gedwongen / Men dwong / Ze dwongen de ouders niet voor het leven van hun kind(eren) te betalen, maar voor de snelheid van hun dood.</p>	
	<p>Niet fout rekenen: liberum van hun zoon(s) liberi elke andere betekenis dan ‘kinderen/zoons’ of een synoniem daarvan Wanneer ook in kolon 28 en/of 32, hier nogmaals aanrekenen tot een maximum van drie scorepunten.</p>	<p>0</p>

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 28 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	M. Tullius Cicero, Pro Caelio 33-34
tekst 2	M. Tullius Cicero, Pro Caelio 61-63
tekst 3	Catullus, Carmen 8
tekst 4	uit: M. Tullius Cicero, In Sallustium Crispum Oratio
tekst 5	M. Tullius Cicero, In Verrem 5, 117-119